

SEPTEMBER IN DE UITERWAARD.

E maand September behoort eigenlijk niet meer tot den zomer en toch ook nog niet tot den herfst. Het volop bloeiende leven is reeds achter den rug, de meeste zomerbloemen zijn al uitgebloeid, de loofboomen gaan hun laatste, donkerste stadium van groenheid in, de vogeltrek, voor zoover die al niet in Augustus begonnen is, maakt tal van vogels onrustig en de zonnewarmte heeft haar grootste kracht verloren.

De nevels van den nacht nemen langzamerhand bezit van den dag. 's Morgens hangen ze reeds langer, en als de zon bij machte is geweest, om ze te doen optrekken, krijgen we een dag van zacht koesterende Septemberwarmte. 't Is een lekkere zonneschijn bij blauwen hemel, maar toch kunnen we altijd aan den horizon de nevelen waarnemen, die de zon noode hunne heerschappij afstaan. Het blauw van de lucht mist het helle, stralende van den zomerhemel, men ziet er duidelijk iets witachtigs doorheen. Niet zoodra is de zon ondergegaan of de dauw bedekt de lagere landen. In de uiterwaard kruipen de witte nevels uit de rivier omhoog, ze glijden over de zomerkaden, hangen eerst boven de slootjes, die de weiden doorsnijden en verdichten zich langzamerhand over het heele groene land, totdat eindelijk van dijk tot dijk, over waard en rivier, een aaneengesloten wolkenmeer drijft, waar slechts de knotwilgen hier en daar hun spookachtige koppen uit opsteken.

Alleen als er wat meer wind is, die de nevels in beweging brengt, kan de atmosfeer helderheid vertoonen. Fraaie wolkenmassa's drijven dan langs de blauwe lucht en weerspiegelen zich in het door den wind even bewogen water van de rivier. Vooral tegen den avond kunnen de bijna horizontaal vallende lichtstralen tot op verren afstand gebouwen en boomen scherp verlichten. Ook het gras krijgt dan weer iets van de helgroene voorjaars-tint, maar anders is het aan de kleur duidelijk te herkennen als gras, dat reeds een halven of een heelen zomer heeft meegemaakt. Waar het land niet voor weide gebruikt wordt, schiet het aardig omhoog na de vochtige Augustusmaand, en zal weldra als nagras door den boer worden gemaaid en binnen-gehaald.

De plassen in de uiterwaard groeien bijna dicht door het hoog opschietende riet. Sommige van die plassen zijn ontstaan bij overstromingen door dijkbreuk, andere hebben hun ontstaan te danken aan het kleigraven voor de steenbakkerijen. De eerste zijn veel dieper dan de andere, doch beide vertoonen een levendige vegetatie. Behalve riet en wilgenstruiken, groeien er lischdodde en kruiskruid, voornamelijk het moeraskruiskruid, dat een struik van bijna twee meter hoogte kan worden. Verder de nog in September bloeiende kattestaart met haar purperen trossen, en watermunt. Daartusschen zien we de hemelsblauwe moeras-vergeet-mij-niet, klein in vergelijking met de omringende planten, maar grooter en fraaier dan de vergeet-mij-nietjes der droge weiden, en in meer open water de gele plompen, waarvan de groote, ronde bladeren, met de langwerpige van fonteinkruid en de elliptische van de veenwortel, op het water drijven.

Langs de slootjes staan de grillige knotwilgen. Hun bladerkroon is nog geheel als in den zomer, maar de jonge peppels worden al aardig geel, en in het gras liggen de driehoekige bladeren dezer boomen al in groot aantal te vergaan. Ook de iepen langs den veerweg worden merkbaar ijler. Veel voller en inderdaad trotsche boomen zijn de hoog opgeschoten wilgen onderaan de zomerkaden, onmiddellijk langs de rivier.

De waterhoentjes hebben nog een veilige schuilplaats tusschen het riet van de plassen, maar eerstdaags, als het riet gesneden wordt, doorleven ze een onrustigen tijd. Ze hebben in deze omgeving, onmiddellijk langs den dijk, al wat van hun aangeboren schuwheid verloren. Ze brengen den winter grootendeels door in de stadsgracht, en op een vroegen morgen kun je ze zoowaar op straat zien rondscharrelen. De zwaluwen verzamelen zich tegen den avond op den telegraafdraad langs den dijk. Bij honderden zitten ze netjes op de rij, maar onop-houdelijk vliegen ze af en aan. Ze zullen het niet lang meer maken en bespreken plannen voor den grooten tocht. Vogellevens is er weinig meer te zien in de uiterwaard. De ooievaars, die den

Wilgen aan den rivieroever.

geheelen zomer hier rondstapten, zijn al in Augustus vertrokken, tusschenbeiden zie je nog eens een reiger, maar anders wordt alleen wat leven in de brouwerij gebracht door de spreuwen, die tusschen de grassprietten op jacht gaan.

De heldere kleuren der zomerbloemen zijn verdwenen. Van de berenklaauw, die hier en daar de dijkhellingen met massa's witte bloemschermen bedekte, staan nog enkele stengels, zonder bloemen en zonder kleur. De wilde cichorei echter bloeit nog en de lichtblauwe bloemhoofdjes doen inderdaad goed tusschen het vaal wordende gras. Boerenwormkruid bloeit nog volop. Hier en daar staat een bosje, dicht bezet met de fraai ingesneden bladeren en de gele knoppen. Natuurlijk vinden we de witte doovenetel, een van onze taaiste planten, overal nog met haar groote, witte lipbloemen; de paarse duikt meer bescheiden weg tusschen de nog vrij weelderige vegetatie aan den berm van den veerweg. Daar vinden we nog talrijke soorten. Het duizendblad bloeit er in overvloed. De pyramidenvormen van den witten ganzevoet dragen de grijswitte trossen der holvormige bloempjes. Een andere vertegenwoordiger derzelfde familie is de spiesbladmelde, een kleiner plantje met kleiner bloempjes en langwerpige driehoekige bladeren met aan den voet aan weerskanten een puntig uitsteeksel. De ruige weegbree steekt haar paarse knotsjes nog tusschen de breede bladeren omhoog en de mooie vlas leeuwbeekjes bloeien nog in grooten overvloed. Ze zijn vrijwel de kleurrijkste vertegenwoordigers der September-flora hier in de uiterwaard. 't Zijn mooie planten met hun stijve stengeltes, en dichte trossen van lichtgele bloemen met oranje lippen.

Een andere mooie bloem, die bij voorkeur den vochtigen grasgrond van onze uiterwaarden bewoont, is de Engelsche alant, die iets op de goudsbloem lijkt. Zoowel de schijfbloemen, als de straalbloemen zijn oranjeachtig geel en de laatste staan als fijne dunne draadjes in groot aantal rondom het massieve hart. Het geheel doet je denken aan een zon, die naar alle zijden haar stralen uitzendt.

Op de hellingen van den dijk groeit de wilde peen, die haar witte bloemenschermen vooral bij zonnig weer ver uitspreidt. Tegen den avond trekt ze haar bloempjes dicht bij elkaar en buigt den stengel. 't Is net of ze haar hoofdje buigt om te gaan slapen.

Tegen het einde van September, vooral als het een beetje buig wordt, wordt het bloeien merkbaar minder. Ook de wilgen beginnen hun loof rond zich te strooien en de peppels staan al haast kaal. De groote aftakeling der natuur begint, en weldra zullen de knotwilgen weer hun kale rechte takken omhoog steken boven de eenzame vale grasvlakte, die geduldig afwacht, wanneer het de rivier zal behagen, haar bed tot buiten de zomerkaden uit te breiden en de in den zomer zoo vriendelijk groene weiden met een ijskoude laag water te bedekken.

Wageningen.

J. VAN DER VEEN.

IETS OVER DIATOMEEËN.

ZOOVEL voor den liefhebber als voor den wetenschappelijken onderzoeker hebben de diatomeeën steeds een zeer aantrekkelijk gedeelte der microscopische flora van zoet- en zeewater gevormd. En dat is zeer begrijpelijk; de groote vormenrijkdom in een zoo klein en nauw aaneengesloten gebied, en de schitterende, door hun symmetrie alleen reeds verlokkenende vormen zelf, doen den systematicus aan den eenen kant, en den leek aan den anderen, steeds met nieuwen lust naar het microscoop grijpen, om al die heerlijkheden voor het menschelijk oog, te bekijken of te bestudeeren. Maar ook voor bioloog en physioloog zijn de diatomeeën een onuitputtelijk materiaal, dat steeds weer aanleiding geeft tot nieuwe problemen met nieuwe gedachtengangen. Want het zijn juist de diatomeeën, die, alle mogelijke biologische functies in zich vereenigend, voortdurend door een groot aantal onderzoekers bestudeerd zijn, en toch steeds weer het mysterieuze in hun levenswijze en het onoplosbare levensraadsel in het algemeen, aan den denkenden mensch voorleggen en hem daardoor juist steeds meer aanzetten met alle krachten zich aan het ontwarren dier mysteries te wijden. En geen physioloog kan tegenwoordig zonder zijn diatomeeën-cultures, nu in den laatsten tijd het groote gewicht van de studie der eencellige wezens tot het oplossen van physiologische problemen steeds meer voor den dag komt: het gewicht der cellulaire physiologie.